

UNIwersytet
Warszawski

Wydział Psychologii

Warszawa, 24.09.2026

dr hab. Małgorzata Dragan, prof. UW

Katedra Psychologii Zdrowia i Rehabilitacji

Wydział Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Olgi Dussart

pt. „Psychologiczne konsekwencje traumatycznych doświadczeń u młodzieży z opieki zastępczej. Rola wsparcia społecznego, zachowań prospołecznych i kreatywności”

(przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Anny Bokszczanin, prof. Uniwersytetu Opolskiego,
w Instytucie Psychologii Polskiej Akademii Nauk)

Niniejsza recenzja odnosi się do rozprawy doktorskiej (autorstwa p. mgr Olgi Dussart) po dokonanej korekcie językowej. Na samym wstępie od razu nadmienię, że dokonane poprawki stanowią satysfakcjonującą odpowiedź na moje uwagi; bardzo doceniam także wypunktowanie wprowadzonych zmian – co bardzo ułatwia rozeznanie się w ich charakterze i zakresie. Po dokonanych poprawkach przedstawiona mi do oceny rozprawa stanowi w mojej

opinii cenny materiał źródłowy, który może stać się punktem wyjścia i inspiracją do dalszych badań nad doświadczeniami dzieci i młodzieży z opieki zastępczej.

Celem rozprawy p. Dussart, tak jak wspomniałam we wcześniejszej recenzji, było określenie doświadczeń traumatycznych młodzieży przebywającej w instytucjonalnej pieczy zastępczej, ich następstw w postaci objawów zaburzeń psychicznych oraz zbadanie związków pomiędzy tymi konsekwencjami i czynnikami ochronnymi, takimi jak wsparcie społeczne, zachowania prospołeczne i kreatywność. Podkreślę ponownie, że podjęty przez Autorkę temat jest niewątpliwie ważny społecznie. Brakuje badań, zwłaszcza prowadzonych w Polsce, dotyczących tej grupy młodzieży (fakt ten jest z resztą bardzo dobrze udokumentowany przez Autorkę w części pracy obejmującej przegląd literatury). Poza samą wagą tematu praca posiada inne liczne walory pozwalające na jej pozytywną ocenę: obszerny i pogłębiony przegląd teoretyczny, konsekwentne prowadzenie wywodu teoretycznego, przeprowadzenie badania obejmującego stosunkowo dużą grupę wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych (w wieku od 8 do 18 lat, a więc dzieci i młodzieży), uwzględnienie różnorodnych narzędzi badawczych (kwestionariusze wypełniane przez kadrę placówek, a także przez samą młodzież), zwrócenie uwagi na możliwą rolę wybranych czynników ochronnych, niekoniecznie często uwzględnianych w badaniach (zachowania prospołeczne, kreatywność), szczegółowe analizy statystyczne – i wreszcie – pogłębiona dyskusja wyników. Po dokonanej korekcie językowej te walory pracy dodatkowo stają się bardziej czytelne.

Przegląd literatury w części teoretycznej rozprawy jest, jak wspomniałam, stosunkowo obszerny i pogłębiony. Autorka omówiła m.in. definicję zdarzenia traumatycznego, jak również dokonała analizy różnorodnych aspektów tych wydarzeń, w tym ich następstw, ogólnie i w kontekście podjętej problematyki, czyli doświadczeń młodzieży z pieczy zastępczej. Mankamentem jest tutaj cytowanie prac źródłowych za innymi autorami (uważam, że na poziomie doktorskim dobrze by było jednak docierać do prac oryginalnych) oraz opieranie się

głównie na literaturze polskojęzycznej – głównie, a nie wyłącznie, co jest tu ważnym zastrzeżeniem; zaletą jest z kolei stosunkowo bogata lista pozycji bibliograficznych. Niestety, część z tych pozycji ma charakter bardziej popularno-naukowy, niż ściśle naukowy, jak np. książka Petera Levine’a i Maggie Kline (wydana chyba ostatnio również po polsku). Zwracam uwagę na tę pozycję, ponieważ zwłaszcza w przypadku omawiania tak skomplikowanych zagadnień, jak te dotyczące neurorozwoju i fizjologii reakcji stresowej istotne jest powoływanie się na literaturę naukową, a więc docieranie do prac źródłowych, na które powołują się autorzy prac popularnonaukowych.

Podjęcie badań własnych zostało w mojej ocenie dobrze uzasadnione, zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej. Zgadzam się z Autorką, że podjęta problematyka badawcza jest ważna zarówno dla rozwoju teorii, jak i praktyki psychologicznej. Tak jak wspomniałam wcześniej, brakuje badań dotyczących tej grupy dzieci i młodzieży (wychowanków pieczy zastępczej), ale i szerzej – badań nad doświadczeniami traumatycznymi dzieci i młodzieży w ogóle, w szczególności w Polsce. Uważam, że podjęcie tej problematyki i przeprowadzenie tych badań stanowi ważny wkład Autorki w rozwój psychologii klinicznej /psychotraumatologii dzieci i młodzieży w Polsce. Badania objęły 312 wychowanków pieczy zastępczej w różnym wieku (8-18 lat), z czego w analizach wzięto pod uwagę wyniki uzyskane od 253 z nich. Dodatkowo w badaniu uczestniczyli przedstawiciele kadry pedagogicznej z 27 placówek opiekuńczo-wychowawczych z ośmiu miejscowości. Sądzę, że należy docenić trud, jaki zadała sobie Autorka docierając do tak specyficznej grupy badanych – zapewne nie było to łatwym zadaniem. Badanie miało charakter indywidualny i rozpoczęło się w czasie pandemii, co wiązało się z ograniczeniem dostępu do placówek. Biorąc pod uwagę te okoliczności, wykonane przez Autorkę zadanie przeprowadzenia badania wydaje się osiągnięciem dosyć imponującym.

Stosunkowo duża rozpiętość wieku badanych wychowanków oczywiście jest pewnym problemem, który Autorka zauważa i bierze pod uwagę w dokonywanych analizach i dyskusji. Ciekawym elementem i jednocześnie wkładem Autorki w rozwój narzędzi do pomiaru występowania zdarzeń traumatycznych u dzieci i młodzieży jest adaptacja do warunków badania Trauma History Profile (Skala „Historia traumy”). Jeżeli chodzi o psychologiczne konsekwencje traumatyzacji młodzieży z pieczy zastępczej, to zgadzam się z Autorką, że uzyskane przez nią wyniki podkreślają istotność analizy funkcjonowania wychowanków w instytucjonalnej pieczy zastępczej w perspektywie ich wcześniejszych doświadczeń, a nie wyłącznie aktualnych trudności. Rezultaty te są oczywiście zgodne z innymi, dotyczącymi traumatyzacji i zdrowia psychicznego, niemniej podkreślają to znaczenie także w odniesieniu tej specyficznej grupy osób młodych. Ważne są także wyniki potwierdzające różnice pomiędzy dziewczynkami i chłopcami w zakresie objawów PTSD oraz inne dotyczące zmiennych socjodemograficznych oraz potwierdzające rolę wsparcia społecznego. Wyniki dotyczące zachowań prospołecznych, które sugerują przede wszystkim ich funkcję regulacyjną i adaptacyjną oraz pośrednią w redukcji objawów psychopatologii, poprzez wzmacnianie spostrzeganego wsparcia społecznego, wydają się nowatorskie w kontekście tej grupy badawczej; podobnie te o różnym znaczeniu odmiennych rodzajów kreatywności. Ważnym elementem jest rozważanie wziętych pod uwagę zmiennych nie tylko rozłącznie, ale i w ramach jednego modelu zależności (zobrazowanego na str. 154, wyłonionego w toku analiz; i dalej na str. 155). Następnie, w celu pogłębienia rozumienia otrzymanych zależności, przeprowadzone zostały przez Autorkę dodatkowe analizy moderacji i mediacji. Na plus uznaję także wskazanie w dyskusji ograniczeń przeprowadzonego badania oraz jego implikacji praktycznych; brakuje może szerszego namysłu nad modelem całościowym, uwzględniającym wszystkie uwzględnione w badaniu zmienne (tzn. oczywiście

chodzi mi o dotyczące go rezultaty, ograniczenia badania w tym kontekście oraz namysł teoretyczny nad możliwymi wnioskami z uzyskania takich a nie innych wyników).

Podsumowanie i wniosek końcowy

Ogólnie rozprawę doktorską p. Olgi Dussart, mimo pewnych niedostatków, oceniam pozytywnie. Doceniam dokonanie korekty polonistycznej wcześniejszej wersji rozprawy; obecną oceniam pod tym względem bardzo dobrze. Ogólnie rzecz ujmując, Autorka w przedstawionej mi do oceny rozprawy doktorskiej wykazała się wystarczającą ogólną wiedzą teoretyczną z zakresu psychologii. Przeprowadzone badanie własne to osiągnięcie wystarczające, aby uznać, że praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a Autorka, planując i przeprowadzając tak wymagające badanie, potwierdziła tym samym umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

W mojej ocenie p. Olga Dussart posiada odpowiednie kompetencje badawcze formułowane względem osób ubiegających się o stopień naukowy doktora. Stwierdzam więc, że przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.). **W związku z powyższym, wnioskuję do Rady Naukowej Instytutu Psychologii Polskiej Akademii Nauk o dopuszczenie mgr Olgi Dussart do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.**

Małgorzata Dragan

Podpisany elektronicznie przez
Małgorzata Janina Dragan
24.09.2026
12:59:51 +02'00'